

*“Boraltan bir köprü, aşar keçer Aras’ı,
Yusan Aras suyuyla, çıkmaz yüzün karası.
Düşman bekler qarşıda, önüne kattı beni,
Can alınan çarşıda, kardeşim sattı beni.
Dönüp seslendim geri, merhametsiz birine,
Beni siz vursaydınız, şu gavurun yerine”...*

Xalq ədəbiyyatının ağırlı-acılı nümunəsi olan “Boraltan ağısı” və bu ağının ortaya çıxmasını şərtləndirən qanlı hadisələr uzun illərdir ki, həm Azərbaycan, həm də Türk xalqının qəlbində ağır bir yaraya çevrilib. Ən kritik dövərlərdə, ən vacib - həyatı anlam daşıyan günlərdə yan-yana addımlamağı bacaran, al-qırmızı, ay-ulduzlu qələbələrə birgə imza atan iki qardaşın tarixində bir udqunma, bir susma səhnəsidir Boraltan. Yalnız bir körpüdən, 176 şəhiddən və ya dövrün beynəlxalq tələblərindən ibarət deyildi. Boraltan qanı bir, canı bir, xeyri bir, şəri bir iki qardaşın ən çətin imtahanlarından idi...

Qardaş qardaşa hər zaman dayaqdır - necə ki, 1918-ci ildə Qaf-

Boraltan ləkəsi silindi...

Türkiyənin Azərbaycana göstərdiyi qardaşlıq dəstəyi

qaz İslam Ordusu yenidən müstəqillik qazanan Azərbaycana dayaq olmuşdu. Necə ki, dövrünün çətinliklərinə baxmayaraq Nəriman Nərimanov Mustafa Kamal Paşanın müraciəti əsasında 1921-ci ilin martında dərhal 500 kq qızıl, Rusiyadan alınan 10 milyon qızıl pulu, 30 sistem nefti, 2 sistem benzini, 8 sistem yağı, 1922-ci ildə Batum yolu ilə doqquz min tondan çox kərasini və 350 ton benzini qarşılıqsız olaraq qardaş köməyi kimi Türkiyəyə göndərmişdi. Tarix heç bir za-

man təftiş olunmur - tarix yazılır, amma həm də unudulmur. Atılan bütün addımlar tarixin səhifələrinə yazılır - hansısa qızıl həflərlə, hansısa qara həflərlə...

İki qardaş xalqın tarixində sadalananlar kimi qızıl həflərlə yazılan tarixi məqamlar sonsuzdur. Amma təəssüf ki, qara həflərlə qeyd edilən anlar da yox deyil - Boraltan faciəsi kimi...

Boraltan körpüsü qana boyandı...

Boraltan qətliamı ötən əsrin ən böyük faciələrindən biri kimi tarixə yazıldı - 1944-cü ildə, II Dünya müharibəsinin ən kritik dövrlərində Sovet Rusiyası Orta Asiyada, eləcə də Azərbaycandakı hər bir hənirtini, hər bir pıçıltını özünün əleyhinə təbliğat kimi qəbul edirdi və kommunist rejimi əleyhinə hətta ən kiçik bir addıma da göz yumulmur, qarşısı ən qatı şəkildə alınır. Bu təzyiqlərdən cana doyan və xilas qardaş Türkiyəyə üz tutmaqda görünən 176 azərbaycanlı qardaş ölkəyə sığınmaq üçün yola çıxır. 176 azərbaycanlı Türkiyənin İğdır vilayətinin sərhəd qapısına yaxın olan Araz çayının üzərindəki Boraltan körpüsünü keçib və azadlığa qovuşmaq sevinci ilə oradakı hərbi hissəyə sığınır. Bu illərdə isə Türkiyəyə dönmənin CHP lideri, “Milli Şef” - Prezident İsmet İnönü rəhbərlik edirdi. Həmin vaxtlar Türkiyədə də çətin günlər sayılırdı - təəssüf ki, “Türk yurdunda TÜRKƏM” demək belə qadağan idi.

176 nəfər azərbaycanlının Türkiyəyə sığındığını eşidən Sovet hökuməti onları dərhal SSRİ-yə təhvil verilməsini tələb edir. Türkiyəyə sığınan azərbaycanlılar isə onların yenidən ruslara qaytarılma ehtimalını belə, ağıllarına gətirmirdilər. Amma İnönünün siyasi baxışları və şəxsi xarakteri bu məsələdə həlledici oldu - 176 azərbaycanlı soyqırımı tərkd edildi. Sovet hökumətindən gələn tələb qarşısında Ankaradan verilən cavab hər kəsi susdurur və düşüncəyə qorq edir - nə azərbaycanlılar, nə də onların sığındıqları hərbi hissəsinin hərbi qulluqçuları Ankaranın belə bir cavabını gözləməirdi - bu qardaşlığa, türklüyə xəyanət idi... Amma ömr belə idi: “Əsirləri dərhal geri qaytarın!”.

Hərbi hissənin rəhbərliyi əmrin səhv ola biləcəyini düşünərək yenidən Ankaraya teleqraf çəkir - cavab isə dəyişir: “176 azərbaycanlı ölkələrinə geri verilsin”.

Əli qardaş ətəyindən belə üzülmüş 176 məsum insan onları geri göndərməyə hazırlaşan hərbiçilərdən xahiş edirlər: “Xahiş edirik, bizi o qəddar düşmənlərə təslim etməyin, bizi siz öldürün. Öz Vətənimizdə, öz bayrağımızın altında öldürün”.

Ankaradan verilən göstərişdən sonra hərbi hissənin komandiri 176 azərbaycanlını Sovet Rusiyasına təslim etmək məcburiyyətində qalır. Ruslara təslim olmaq məcburiyyətində qalan azərbaycanlılar elə türk əsgərlərinin gözləri qarşısında sərhəddi keçən kimi güllələnirlər. Hərbi hissənin komandiri sarhəddin o tayından bu tayında gördüklərinə dözə bilmir və evinə gəlib intihar edir...

Boraltan faciəsi isə xalqın dilində və üreyində bu ağı ilə qalır:

*Boraltan bir köprü, aşar keçer Aras’ı,
Yusan Aras suyuyla, çıkmaz yüzün karası.
Karası, karası, merhamet fukarası,
Karası, karası, merhamet fukarası,
Düşman bekler qarşıda, önüne kattı beni,
Can alınan çarşıda, kardeşim sattı beni.
Dönüp seslendim geri, merhametsiz birine,
Beni siz vursaydınız, şu gavurun yerine.*

Tarixi birlik, qardaşlıq...

Bu qanlı olay Azərbaycanda olduğu qədər Türkiyədə də hər zaman təəssüflə və böyük kədərle xatırlanır. Bu gün bütün sahələrdə qardaşlığa, həmrəyliyə sarılmış Azərbaycan-Türkiyə qardaşlığı çox sınaqlar dəf etdi. 2020-ci il Vətən müharibəsində Azərbaycanın ən böyük mənəvi dəstəkçisinə çevrilmiş Türkiyə siyasi nüfuzunu, geopolitik imkanlarını, qardaşlıq ruhuna söykənən birlik-bərabərlik şüarlarını ölkəmizə qarşı yönəlmiş təhdidlərin qarşısında səddə çevirdi. Ən çətin, ən prinsiplial günlərimizdə yan-yana, çiyin-çiyinə bizimlə yanaşı dayandı. Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanın başçılığı ilə Türkiyə dövləti, Türkiyə cəmiyyəti bir yumruq kimi Azərbaycanın yanında olduğunu bəyan etdi. Bu dəstək, bu birlik tarix üçün bir Zəfər səbəbi idi - Azərbaycanın qazandığı tarixi Zəfərdə, tarixi qələbədə Türkiyənin mənəvi payı ölçüsüzdü...

Bu dəstək və birlik Şuşa Bəyannaməsi ilə rəsmiləşdi - artıq bütün dünya görür və dərk edir ki, Türkiyə demək Azərbaycan, Azərbaycan demək isə Türkiyə deməkdir - Ulu Öndər

Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan Ankarada hökumətin iclasının nəticələrinə görə

keçirilən brifinqdə bildirib ki, 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı Türkiyənin Azərbaycana göstərdiyi güclü dəstək həm Azərbaycanın tarixi torpaqlarını erməni işğalından azad etməyə imkan verdi, həm də 1944-cü il Boraltan faciəsinin utancverici ləkəsini ölkəmizin vicdanından sildi: “Həmin dövrdə Ankara bir qrup qardaş azərbaycanlını sovet hakimiyyətinə təhvil verdi və onlar dərhal güllələndi”.

Türkiyə dövlətinin başçısı 176 azərbaycanlının güllə-

Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan: Türkiyənin dəstəyi həm də 1944-cü il Boraltan faciəsinin utancverici ləkəsini ölkəmizin vicdanından sildi

Heydər Əliyevin “Bir millət, iki dövlət” şüarı özünün rəsmi təsdiqini tapdı. Bu sarsılmaz birlik isə yeni tarixi inkişaf mərhələsinə şərtləndirdi. Bu gün Türkiyə cəmiyyəti Boraltanda 176 azərbaycanlının həyatına biganə qalanları açıq şəkildə və haqlı olaraq ittiham edir, bunu birliyə, qardaşlığa yaraşmayan addım kimi xarakterizə edirlər.

Boraltanın təqsirkarı - o vaxt hakimiyyətdə olan CHP idi...

lənməsinə faciə adlandırılıb, bu faciədə o vaxt hakimiyyətdə olan Türkiyə Cümhuriyyət Xalq Partiyasının (CHP) təqsirkar olduğunu bildirib. “Xalqımız 76 il Boraltan faciəsinin acısını qəlbində daşıyıb. Artıq Qarabağda 30 illik erməni işğalına son qoyuldu, Türkiyə xalqı isə Boraltan faciəsinin ləkəsindən xilas oldu. Biz bu cür hadisələrin təkrarlanmasına imkan vermə bilmərik”, - deyər Prezident vurğulayıb.